

Antopäivä
29.10.2019Diaarinro
R 93/18

KANTAJA Terveys- ja sosiaalialan neuvottelujärjestö TSN ry
VASTAAJA Hyvinvointiala HALI ry
ASIA Luottamushenkilöt

KÄSITTELY TYÖTUOMIOISTUIMESSA

Suullinen valmistelu 3.6.2019

Pääkäsitteily 24.9.2019

TYÖEHTOSOPIMUKSEN MÄÄRÄYKSET

Yksityisen sosiaalipalvelualan työehtosopimuksen osana noudatettava luottamusmiessopimus (voimassa 1.2.2017 alkaen) sisältää muun ohella seuraavan määräyksen:

2 § Luottamusmies

Alueluottamusmies

4. Suureen tai alueellisesti hajautettuun yritykseen on oikeus valita tämän sopimuksen tarkoittamia saman allekirjoittajajärjestön luottamusmiehiä sen itenäisiin alueellisiin tai toiminnallisiin yksiköihin. Näin voidaan menetellä, milloin työntekijöiden lukumäärä, työpaikan luonne ja varsinaisen luottamusmiehen mahdollisuudet tavata työntekijät sekä yrityksen yhteistoimintajärjestelmä tätä edellyttävät.

Yrityskohtaisesti sovitaan luottamusmiesten lukumäärä ja toiminta-alue em. seikat huomioon ottaen sekä ajankäyttö 7 §:n periaatteet huomioiden. Sopimus tehdään yrityksen ja allekirjoittajajärjestön tai allekirjoittajajärjestön valtuuttaman luottamusmiehen kesken.

Alueellisessa luottamusmiesjärjestelmässä on varmistettava luottamusmiehen tosiasialliset mahdollisuudet luottamusmiestehtävän hoitamiseen. Luottamusmiehellä on oltava mahdollisuus tutustua alueensa toimipisteisiin, vierailta edustamissaan yksiköissä ja pitää edustamiinsa työntekijöihin yhteyttä. Luottamusmiehen tosiasiallinen mahdollisuus tehtävän hoitamiseen rajaa alueen laajuutta ja edustettavien yksiköiden lukumäärää.

=====

ASIAN TAUSTA

Työmarkkinoiden keskusjärjestöt olivat keväällä 2016 solmineet niin sanotun kilpailukyky sopimuksen, joka oli edellyttänyt uusien työehtosopimusten neuvottelemista useilla aloilla. Yksityisellä sosiaalipalvelualalla saavutettu neuvottelutulos oli allekirjoitettu 3.6.2016. Työehtosopimuksella oli sovittu muun ohella alueluottamusmiehen toimintaedellytysten parantamisesta suuressa ja alueellisesti hajautetussa yrityksessä, luottamusmiehen palkallisen ammattiyhdistyskoulutuksen määrän lisäämisestä sekä luottamusmiehen tiedonsaantioikeuden lisäämisestä.

KANNE

Vaatimukset

Terveys- ja sosiaalialan neuvottelujärjestö TSN ry on vaatinut, että työtuomioistuim

- vahvistaa, että Terveys- ja sosiaalialan neuvottelujärjestö TSN ry:n jäsenjärjestöjen jäsenillä on suurissa tai alueellisesti hajautetuissa yrityksissä yksityisen sosiaalipalvelualan työehtosopimuksen osana noudatettavan luottamusmiessopimuksen 2 §:n 4 kohdan nojalla oikeus alueellisessa järjestelmässä halutessaan valita keskuudestaan yksikkökohtainen luottamusmies ilman erillistä yrityskohtaista sopimista, ja

- velvoittaa Hyvinvointiala HALI ry:n korvaamaan Terveys- ja sosiaalialan neuvottelujärjestö TSN ry:n oikeudenkäyntikulut asiassa 4.975 eurolla korkoineen.

Perusteet

Sopimusneuvottelut ja osapuolten tarkoitus

Kilpailukyky sopimuksen mukaisen työehtosopimusratkaisun tekeminen oli tarkoittanut naisvaltaisen ja matalapalkkaisen yksityisen sosiaalipalvelualan työntekijöiden työajan pidentämistä palkkoja korottamatta. Lisäksi kilpailukyky sopimuksen tavoitteena oli ollut paikallisen sopimisen helpottaminen. Näiden uudistusten vastapainoksi työntekijäjärjestöt olivatkin asettaneet neuvotteluissa ehdottomaksi edellytykseksi sen, että työntekijöillä oli halutessaan oikeus valita yksikkökohtaisia luottamusmiehiä.

Sopimusneuvotteluissa Sosiaalialan työnantajat ry (nykyään Hyvinvointiala HALI ry, jäljempänä myös HALI) oli 26.5.2016 antanut työntekijäpuolelle esityksen uudeksi luottamusmiesten valintaoikeutta koskeväksi määräykseksi. Terveys- ja sosiaalialan neuvottelujärjestö TSN ry (jäljempänä myös TSN tai kantaja) ei ollut kuitenkaan pitänyt esitystä riittävän kattavana, ja sen neuvottelijat olivat 29.5.2016 kirjoittaneet uuden tekstiehdotuksen, jonka Sosiaalialan työnantajat ry ja muut työntekijäjärjestöt olivat hyväksyneet. Keskeinen teksti-muutos oli ollut se, että ehdotuksen sanamuoto "*voidaan valita*" oli muutettu muotoon "*on oikeus valita*". Samalla oli yhteisesti todettu, että yksikkökohtaisen luottamusmiehen valintaoikeuden rajana oli se, ettei toistensa välittömässä läheisyydessä tai samassa pihapiirissä oleviin yksiköihin voitu valita erillisiä luottamusmiehiä. Sopimukseen oli lisäksi sisällytetty uutta tekstiä koskien niitä tilanteita, joissa päädyttiin paikallisesti sopimaan alueellisesta luottamusmiesjärjestelmästä.

TSN:n muotoilema tekstiehdotus luottamusmiesten valintaoikeudesta oli sisällytetty sellaisenaan työehtosopimukseen. Sopimusmääräyksen otsikko oli tosin myöhemmin muuttunut siten, että aiempi otsikko "*Yksikkökohtainen tai alueluottamusmies*" oli korvattu lyhyemmällä "*Alueluottamusmies*" -otsikolla. Osapuolten välillä ei kuitenkaan ollut käyty keskustelua siitä, että otsikon muotoilulla olisi ollut tarkoitus muuttaa neuvotteluissa hyväksyttyä

määräyksen uutta sisältöä. Määräyksen keskeisin tarkoitus oli ollut se, että työntekijät olivat saaneet mahdollisuuden halutessaan valita kuhunkin yksikköön erillisen luottamusmiehen.

Sopimusmääräyksen sanamuoto

Työntekijäpuolen ehdottama ja työnantajapuolen hyväksymä määräyksen sanamuoto ”*on oikeus valita*” oli ehdoton. Valintaoikeutta ei ollut rajoitettu alueisiin, sillä määräyksen sanamuodon mukaan luottamusmiehiä oli oikeus valita ”*itsenäisiin alueellisiin tai toiminnallisiin yksiköihin*”. Työntekijäpuolen esittämällä tekstimuutoksella alueet oli siis korvattu yksiköillä ja mahdollisuudesta valita luottamusmiehiä oli tehty oikeus valita luottamusmiehiä.

Vaikka määräyksen otsikko oli lyhennetty muotoon ”*Alueluottamusmies*”, määräyksen tekstistä ei kuitenkaan ollut poistettu viittausta ”*toiminnallisiin yksiköihin*”. Tulkinta, jonka mukaan otsikon muutos tarkoitti sitä, että työntekijöillä oli oikeus valita luottamusmies yrityksen itsenäisiin alueisiin mutta ei toiminnallisiin yksiköihin, ei ollut johdonmukainen. Jos tämä olisi ollut osapuolten tarkoitus, määräys olisi kirjoitettu toisella tavalla. Lisäksi otsikon käsite ”*Alueluottamusmies*” tarkoitti kaikkia sellaisia luottamusmiehiä, jotka eivät edustaneet yrityksen kaikkia työntekijöitä vaan ainoastaan tietyn yksikön tai tietyn maantieteellisen alueen työntekijöitä.

Käytännön vaikutukset ja lähialojen työehtosopimuskäytäntö

Työnantajajärjestö oli yksityisellä sosiaalipalvelualalla hyväksynyt neuvottelupöytäan ja työehtosopimuksen osapuoliksi jäsenmäärältään pieniä järjestöjä, joilla ei käytännössä ollut juurikaan luottamusmiehiä. Myös jäsenmäärältään merkittävämpienkin työntekijäjärjestöjen jäsenet olivat useissa yrityksissä jättäneet valitsematta luottamusmiehiä. Näin ollen sanamuodon mukaisen tulkinnan hyväksyminen ei tulisi käytännössä johtamaan vastaajan väittämään epätarkoituksenmukaiseen lopputulokseen.

Sosiaalipalvelualaa lähellä olevalla terveystalvialalla työntekijät olivat saaneet valita yksikkökohtaisia luottamusmiehiä, eivätkä työnantajat olleet tätä oikeutta kiistäneet. Yrityskohtaisesti oli saatettu sopia siitä, että luottamusmies edusti jonkin maantieteellisen alueen jäseniä, jos luottamusmieheksi oli ollut vaikea löytää halukkaita tai jos se oli muutoin katsottu edunvalvonnan järjestämisen kannalta tarkoituksenmukaiseksi.

VASTAUS

Vaatimukset

Hyvinvointiala HALI ry on vaatinut, että kanne hylätään ja Terveys- ja sosiaalialan neuvottelujärjestö TSN ry veloitetaan korvaamaan sen oikeudenkäynti- ja asianosaiskulut asiassa 3.030 eurolla korkoineen.

Perusteet

Sopimusneuvottelut ja osapuolten tarkoitus

Sopimusneuvotteluissa luottamusmiessopimuksen 2 §:n 4 kohtaa oli muutettu kokonaisuutena. Tarkoituksena oli ollut saada suuriin tai alueellisesti hajautettuihin yrityksiin sellainen luottamusmiesjärjestelmä, joka varmisti luottamusmiehen tosiasialliset mahdollisuudet luottamusmiestehtävän hoitamiseen. Tämä saattoi toteutua joko alueellisen tai yksikkökohtaisen luottamusmiesjärjestelmän kautta. Neuvotteluissa oli sen johdosta sovittu, että luottamusmiehen toiminta-alue ja samalla valittavien luottamusmiesten lukumäärä sovittiin yrityskoh-

taisesti yksityisen sosiaalipalvelualan työehtosopimuksen luottamusmiessopimuksen 2 §:n 4 kohdan määräyksen mukaisesti.

Neuvotteluissa oli keskusteltu siitä, että aluetta ei saatu sopia niin isoksi, että luottamusmiesten toimintaedellytykset eivät täytyneet. Lisäksi HALI oli todennut, että luottamusmiehen valinta jokaiseen yksikköön ei aina ollut perusteltua, etenkin silloin, jos yksiköt sijaittivat lähellä toisiaan. Näistä seikoista neuvotteluosapuolet olivat olleet yhtä mieltä.

HALI ei myöskään ollut edistänyt ylisuurten luottamusmiesalueiden syntyä. Alueluottamusmiesjärjestelmän toimivasta soveltamiskäytännöstä oli neuvoteltu yhdessä kaikkien työehtosopimusosapuolten kesken useissa palavereissa alkuvuonna 2017. Neuvottelut olivat sujuneet rakentavassa hengessä. HALI:n käsityksen mukaan sopimuskohdan tarkoitusta vastaavan yhteisen soveltamisohjeen syntyminen oli ollut hyvin lähellä. Valitettavasti TSN oli kuitenkin yllättäen vetäytynyt neuvotteluista, eikä niitä sen vuoksi ollut voitu jatkaa muidenkaan työntekijäliittojen kanssa. Näiden neuvottelujen alkuvaiheessa edes TSN:n omissa luonnoksissa ei ollut lähdetty siitä, että luottamusmiehen valinta kuhunkin yksikköön olisi kategorinen oikeus.

Määräyksen sanamuoto

Alueluottamusmiehen toiminta-alue voi olla usean yksikön muodostama alueellinen kokonaisuus tai yksittäinen yksikkö. Tämä ratkesi sen mukaan, miten yrityskohtaisesti sovittiin. Kummassakin vaihtoehdossa olennaista oli luottamusmiehen toimintaedellytysten varmistaminen.

TSN on irrottanut sopimusmääräyksen ensimmäisen lauseen erilleen muusta kokonaisuudesta. Määräyksen toisessa lauseessa nimittäin määritettiin ne edellytykset, joiden täytyessä valintaoikeus koski alueellista tai toiminnallista yksikköä. Edelleen seuraavissa kappaleissa määritettiin vielä tarkemmin, miten asia tuli paikallisesti sopia luottamusmiehen toimintaedellytysten täyttymisen näkökulmasta. Sopimustekstin terminä samoin kuin koko kappaleen otsikossa oli koko ajan käytetty alueellista järjestelmää. Mikäli luottamusmiehen valinta jokaiseen yksikköön olisi ehdoton oikeus, ei olisi ollut tarvetta luoda asiaa tarkentavia määritelmiä ja muun muassa edellyttää luottamusmiesten lukumäärän sopimista yrityskohtaisesti.

Sopimusmääräyksen otsikko oli muutettu aiemmasta muodosta ”*Yksikkökohtainen tai alueluottamusmies*” muotoon ”*Alueluottamusmies*”. Kuten TSN on itsekin todennut, luottamusmiessopimuksen 2 §:n 4 kohdan muotoilu oli otsikointia myöten työntekijäpuolen esityksen mukainen. Otsikkoa ei ollut työnantajapuolen toimesta viime hetkellä muutettu. Vallitsevan tulkintakäytännön mukaan sisällöltään epäselvää määräystä tulkittiin lähtökohtaisesti laajajansa vahingoksi.

Käytännön vaikutukset ja lähialojen työehtosopimuskäytäntö

Mikäli luottamusmiehen valinta jokaiseen yksikköön olisi ehdoton oikeus, se johtaisi toiminnallisesti hyvin epätarkoituksenmukaisiin järjestelyihin. Isoimmista alan yrityksissä oli yli 200 yksikköä, ja enimmillään kussakin yksikössä voisi olla luottamusmies ja varaluottamusmiehet kustakin neljästä allekirjoittajajärjestöstä. Lisäksi yksikön käsite ei aina ollut selvä, eikä esimerkiksi kotipalvelutyypissä työssä ollut edes olemassa varsinaista yksikköä.

Käytännössä useissa isoissa yrityksissä ja konserneissa oli paikallisesti sovittu toiminnallisesti kohtuullisen suuruiset alueelliset luottamusmiesjärjestelmät, joiden puitteissa luottamusmiesten toimintaedellytykset täytyivät. Joissakin yrityksissä luottamusmies voitiin vali-

ta erikseen jokaiseen yksikköön. Tämä oli luonnollisesti mahdollista, mikäli järjestely sopi työnantajalle. HALI ei liittona tätä sinänsä vastustanut. Tällaiseen järjestelyyn saattoi tosin liittyä se ongelma, että jos johonkin yksikköön ei valittu luottamusmiestä, yksikkö ei ollut minkään luottamusmiehen edustama. Alueellisessa järjestelmässä tällaisia katveita ei syntynyt.

Myöskään terveystalvelualan työehtosopimus ei sisältänyt ehdotonta oikeutta valita luottamusmies erikseen kuhunkin yksikköön. Tämänkin työehtosopimuksen piirissä tuli yrityskohtaisesti sopia luottamusmiesten lukumäärä ja toiminta-alue ottaen huomioon luottamusmiehen toimintaedellytykset. Myös terveystalvelualalla oli käytännössä sovittu sekä alueellisista luottamusmiesjärjestelmistä että yksikkökohtaisista järjestelyistä. Lisäksi terveystalvelualan yksiköt olivat usein isompia kuin sosiaalitalvelualalla. Asiasta ei ollut terveystalvelualalla syntynyt liittojen ratkaistavaksi alistettuja erimielisyyksiä.

TODISTELU

Kantajan kirjallinen todiste

1. Työnantajapuolen tekstiesitys 26.5.2016 ja työntekijäpuolen 30.5.2016 päivätty tekstiesitys sekä siihen liittyvä 29.5.2016 lähetetty sähköpostiviesti

Vastajan kirjallinen todiste

1. Työnantajapuolen tekstiesitykset 21.2.2017, 6.3.2017 ja 13.4.2017 sekä näihin liittyvät työntekijäpuolen tekstiesitykset 1.3.2017, 28.3.2017, 29.3.2017 ja 24.4.2017

Kantajan henkilötodistelu

1. Vappu Okkeri
2. Jukka Parkkola

Vastajan henkilötodistelu

1. Tuomas Mänttari
2. Aulikki Leino

TYÖTUOMIOISTUIMEN RATKAISU

Perustelut

Erimielisyys ja työehtosopimusmääräyksen tekstimuutokset

Asiassa on kysymys siitä, onko TSN:n jäsenjärjestöjen jäsenillä yksityisen sosiaalitalvelualan työehtosopimuksen osana noudatettavan luottamusmiessopimuksen 2 §:n 4 kohdan nojalla oikeus halutessaan valita keskuudestaan yksikkökohtainen luottamusmies ilman erillistä yrityskohtaista sopimista.

Työtuomioistuimessa on selvitetty, että edellä mainittua määräystä on muutettu kevään 2016 työehtosopimusneuvotteluissa. Aiemman määräyksen ensimmäisen virkkeen mukaan suureen tai alueellisesti hajautettuun yritykseen *voitiin* valita luottamusmiehiä sen itsenäisiin alueellisiin tai toiminnallisiin yksiköihin, kun taas vuonna 2016 sovitun määräyksen mukaan luottamusmiehiä *on oikeus* valita mainittuihin yksiköihin. Kantajan kirjallisesta todisteesta käy ilmi, että aikaisemmin voimassa olleen määräyksen toinen ja osin myös kolmas virke ovat säilyneet muuttamattomina. Kolmas virke on aiemmin ollut määräyksen ensimmäisessä

kappaleessa, mutta nyt voimassa olevassa määräyksessä se on erotettu aloittamaan toinen kappale. Loppuosa määräyksestä on uutta, kevään 2016 neuvotteluissa sovittua tekstiä.

Asian arviointi ja johtopäätökset

Työtuomioistuimessa on kuultu kahta kantajan ja kahta vastaajan todistajaa, jotka kaikki ovat osallistuneet kevään 2016 työehtosopimusneuvotteluihin. Kantajan todistajien mukaan neuvotteluissa oli keskusteltu siitä, että TSN halusi luottamusmiessopimukseen samanlaisen määräyksen kuin terveystalouden työehtosopimuksessa oli eli työntekijöillä olisi ehdoton oikeus valita yksikkökohtaisia luottamusmiehiä, kuitenkin siten, että jokaisessa samassa pi-hapiirissä sijaitsevassa yksikössä ei valittaisi luottamusmiestä. **Jukka Parkkolan** mukaan edellä mainittu oikeus oli ollut työntekijäpuolen ehdoton vaatimus neuvotteluissa. **Vappu Okkeri** on kertonut, että vaatimus oli neuvotteluissa hyväksytty.

Vastaajan todistajien mukaan neuvotteluissa oli sovittu, että luottamusmiessopimuksen 2 §:n 4 kohdan määräyskokonaisuus määritti, milloin työntekijöillä oli oikeus valita luottamusmies joko yksikkökohtaisesti tai toiminnallista aluetta varten. **Tuomas Mänttari** on kertonut, että työntekijäpuoli oli tuonut työehtosopimusneuvotteluihin esityksen, jonka mukaan luottamusmies olisi oikeus valita kuhunkin yksikköön. Työnantajapuoli oli vastannut, että tämä oikeus voi olla perusteltu tietyissä neuvotteluissa läpi käydyissä tilanteissa, mutta se ei ollut perusteltu kategorisesti esimerkiksi lähellä toisiaan olevissa tai pienissä yksiköissä. Tältä osin osapuolille oli jäänyt näkemusero. Yhteinen näkemys oli kuitenkin ollut siitä, että jos yksiköt sijaitsivat todella lähekkäin, ei ollut järkevää valita yksikkökohtaista luottamusmiestä. Edelleen Mänttari on kertonut, että koska neuvoteltavaa oli ollut paljon eikä koko työehtosopimusneuvotteluprosessia haluttu kaataa tähän näkemuseroon, määräys oli jäänyt työehtosopimukseen kirjoitettuun muotoon. Soveltamisohjoneuvotteluissa keväällä 2017 asiaa oli yritetty selventää, mutta neuvotteluissa ei ollut päästy yhteisymmärrykseen.

Työtuomioistuin toteaa, että sopimustekstin merkitys pyritään määrittämään sellaiseksi, mitä osapuolet ovat tarkoittaneet sillä sopia. Henkilötodistelun perusteella ei voida päätellä, että määräyksen nojalla työntekijöillä olisi tarkoitettu olevan ehdoton oikeus valita yksikkökohtainen luottamusmies, koska kantajan todistajien käsitys siitä, mitä työehtosopimusneuvotteluissa oli sovittu, poikkeaa tältä osin olennaisesti vastaajan todistajien käsityksestä. Vaikuttaa siltä, että asianosaiset eivät ole neuvotteluissa päässeet todelliseen yhteisymmärrykseen luottamusmiehen valintaa koskevasta asiasta. Myöskään kantajan kirjallisen todisteen perusteella ei voida päätellä, että osapuolet olisivat tarkoittaneet sopia ehdottomasta oikeudesta valita yksikkökohtainen luottamusmies. Näin ollen on tulkittava määräyksen sanamuotoa.

Käsiteltävänä olevassa määräyksessä todetaan ensiksi, että luottamusmiehiä on oikeus valita yrityksen itsenäisiin alueellisiin tai toiminnallisiin yksiköihin, mikä sanamuoto sinänsä viittaa ehdottomaan valinta-oikeuteen. Seuraavassa virkkeessä asetetaan kuitenkin edellytyksiä sille, milloin ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettuja luottamusmiehiä voidaan valita. Toisen kappaleen alussa on vielä määritelty asiat, joista sovitaan yrityskohtaisesti. Vaikka yrityskohtaisesti sovittavia asioita koskeva virke onkin erotettu ensimmäisestä kappaleesta, viitataan siinä nimenomaisesti edellä olevaan tekstiin.

Työtuomioistuin toteaa, että työehtosopimuksen määräystä on arvioitava kokonaisuutena. Työtuomioistuimen näkemyksen mukaan määräyksen ensimmäinen virke on ristiriidassa toisen ja kolmannen virkkeen kanssa. Jos työntekijöillä olisi määräyksen ensimmäisen virkkeen perusteella ehdoton oikeus valita yksikkökohtainen luottamusmies, jäisi määräyksen toinen virke kokonaan merkitystä vaille, eikä olisi tarvetta sopia yrityskohtaisesti myöskään kolmannessa virkkeessä mainittuja asioita, esimerkiksi luottamusmiesten lukumäärää ja toiminta-aluetta. Työtuomioistuin katsoo, että kokonaisuutena arvioiden määräyksen sanamuoto ei siten tue kantajan esittämää tulkintaa, jonka mukaan työntekijöillä olisi halutessaan oi-

keus valita yksikkökohtainen luottamusmies ilman erillistä yrityskohtaista sopimista. Näin ollen kanne on hylättävä.

Oikeudenkäyntikulut

Oikeudenkäynnistä työtuomioistuimessa annetun lain 33 a §:n 1 momentin mukaan asianosainen, joka häviää asian, voidaan velvoittaa korvaamaan vastapuolen oikeudenkäyntikulut kokonaan tai osaksi. Milloin asian epäselvyyden vuoksi asianosaisilla on ollut perusteltua aihetta oikeudenkäyntiin, voidaan määrätä, että he saavat pitää oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan.

Työtuomioistuin katsoo, että edellä lausutut tuomion perustelut huomioon ottaen asianosaisilla on ollut perusteltua aihetta oikeudenkäyntiin asian epäselvyyden vuoksi. Vaikka kanne hylätään, kantajaa ei siten ole velvoitettava osaksikaan korvaamaan vastapuolensa oikeudenkäyntikuluja.

Tuomiolauselma

Kanne hylätään.

Asianosaiset saavat pitää oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan.

Ma. työtuomioistuinneuvos

Risto Niemiluoto

Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Niemiluoto puheenjohtajana sekä Kiiski, Nyssölä, Nybondas, Lehto ja Tähtäpää jäseninä. Valmistelija on ollut Kalske.

Tuomio on yksimielinen.